

'תא שמע וכן בגינה'

עיצוב לעמדת הגודא

שמעון קליין

בעקבות הצבת שתי העמדות בקריאת המשנה 'גודא' או 'פלוגתא', מקשה הגמרא שש קושיות על עמדת ה'גודא', והיא מיישבת את כולן. בטרם לימוד, נקדים: כאשר הגמרא מקשה על עמדה, ניתן להתייחס אל השאלה כקושי המאיים על קיומה, ואל התירוץ כאל הדיפת ה"איום" תוך השבת העמדה אל מקומה הראשון, הבטוח. ההבנה המוצעת בכתיבה זו מדברת על השאלות כמי שמצביעות על פער, ועל התשובות כמי שמעצבות מחדש את העמדה, מעמידות לה גבולות, ומדייקות את אמירתה. בהקשר שלנו: כל אחת מן השאלות והתשובה עליה, עשויות לצייד את הלומד בתובנות עומק, ומבין כולן מתעצבת עמדת 'גודא' מדויקת ומשמעותית יותר.

רקע בסוגיה: בנקודת הראשית, הציגה הגמרא שני מודלים זה לעומת זה: מודל הגודא - מדבר על תשתית משפטית של הלכות נזיקין לכותל הנבנה במשנה. בהתאם - אדם אינו יכול לחייב את חברו לבנות מחיצה ביניהם, שהרי במערכת מושגים זו היזק ראה אינו היזק. מודל הפלוגתא, מדבר על מרחב השותפים כמי שמעמיד פלטפורמה משפטית חדשה, שבקיומה היזק ראה הופך להיות היזק¹.

בהנחה שהמחלוקת היא קוטבית, שאלתה הגמרא על עמדת הגודא: "בנין את הכותל? בנין אותו מבעי ליה". ובמילים פשוטות: אם אכן חובת הבנייה מושתתת על הרצון המשותף (שהרי הבסיס הוא הלכות נזיקין, ובמגרש זה היזק ראה אינו היזק), מהיכן נולד החיוב לבנות כותל כמנהג מדינה, שהרי ההסכמה ביניהם הייתה למחיצה? תשובתה: "אי תנא אותו, הוה אמינא במסיפס בעלמא". אילו הבסיס לחיוב היה הסכמה, היכולת לחייב הייתה מצטמצמת למחיצה שסיכמו עליה, או למחיצה מינימאלית. חובת בנייה של כותל כמנהג מדינה, מצביעה על בסיס אחר לחיוב. הגיונו: על אף העובדה שהיזק ראה אינו מוגדר כהיזק, כל זאת נכון בזמן שמישהו מהם אינו מקבל על עצמו את המחויבות למרחב השותפים. אם וכאשר יבחר להשתתף עם חברו בבניית מחיצה ("השותפין שרצו"), הרי הוא כמעיד על קיומה של מערכת יחסי שכנות ביניהם, וממילא על קיומו של "מרחב שותפות". אדם זה לא יוכל לשוב ולהימלט מן המחויבות לשיתוף ולכלל ההשלכות הנובעות ממנו. למעשה הפער שבין שתי הלשונות מצטמצם לארבע

¹ כתפישה ערכית, וגם במציאות - בהקשר לעובדה שבקיומה של ערבות ושיתופיות, הופכת הראייה למשמעותית. הסיבה: כאשר אין קשר בין שני בני אדם, העובדה שהאחד רואה את השני בפרטיותו – אינה משמעותית. מידת הנזק שבחוסר הפרטיות, תלויה במידה רבה בקיומו של קשר והיכרות ביניהם.

מילים בלבד: "השותפין שרצו לעשות מחיצה". החל מן המילים "בונים את הכותל כמנהג מדינה", לאורך כל ההלכות הבאות שבמשנה אין כל הבדל בין שתי הלשונות.

בשורות הבאות הגמרא מביאה מקורות שמהם ניתן להסיק שבחצר אדם יכול לחייב את חברו לבנות עמו מחיצה. בעקבות הפרשנות שהוצעה, תתפרשנה השאלות כהייה על המחשבה שקיימת בחצר אפשרות מילוט מן המחויבות לשותפות.

א. והיזק ראה לאו שמיה היזק?

ת"ש: וכן בגינה!

הגמרא שואלת על בסיס הלשון במשנה "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבים אותו". הלשון "וכן" מצביעה על דין אחד לחצר ולגינה. ממשפט זה ניתן להסיק שכפי שבגינה 'מחייבים אותו' כך גם בחצר מחייבין! ובמילים אחרות - אדם יכול לחייב את חברו לבנות כותל בחצר, ואין לחברו אפשרות להימלט מן החיוב!

תשובת הגמרא:

גינה שאני, כדר' אבא, דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב: אסור לאדם לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקמותיה.

שונה דין הגינה מדינה של החצר, ובגינה אין לאדם יכולת להימלט מן המחויבות לשותפות. הסיבה למחויבות מוגברת זו: משום האיסור לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקמותיה². מחויבות זו יכולה להתפרש בצורות שונות:

1. הברכה בקמה היא ברכה במשכורתו של האדם, ובגינה – המשמשת לגידולי שדה, ניתן לראות בה מעין חשיפה ל'תלוש המשכורת' של האדם. חשיפה רגישה זו משפיעה על מעמדו החברתי, על שיקול הדעת האם לסחור עמו ועוד.
2. שעה שהשדה עומדת בקמותיה היא שעת ברכה שהצנעה יפה לה, ואין הברכה שורה אלא בסמוי מן העין.
3. קנאת הצופה בראותו את הברכה השורה בשדה חברו.

² אם נפרש שההליכה היא למושגי עין הרע, או הקשר אחר שלא קשור להיזק ראה: קשה:

1. מיקומה של הלכה שבסיסה הוא עין הרע, במשנה העוסקת בהיזק ראה - קשה.
2. הלשון "וכן בגינה" לא מובנת, שהרי ההלכה בגינה היא מטעם אחר, ייחודי. קשה לדבר על "וכן" ללא כל קשר מהותי ביניהם.
3. תשובת הגמרא בהמשך: "אגויל וגזית" גם כן לא פשוטה. אם בגינה הסיבה אינה משום היזק ראה, מדוע שייבנו על פי מנהג מדינה? מדוע שלא יספיק מסיפס, בדומה ללימוד הגמרא בהמשך מן המשנה האחרונה? (ת"ש ודיחיד לא").

כל אלו יוצרים מחויבות לשכן במרחב של הגינה, רגישות שאינה מאפשרת לו לומר שהוא לא חלק מן הסיפור. במילים אחרות – אפשרות המילוט הקיימת בחצר, אינה קיימת כאן, וממילא חוזרת ההלכה הבסיסית שעל פיה ניתן לחייב את חברו לבנות עמו מחיצה.

והא וכן קתני!

הגמרא חוזרת ותוהה – והרי "וכן קתני" – המשנה מדמה את דין הגינה אל דין החצר, וממילא קשה לומר שבגינה ההלכה היא אחרת!

אנויל וגזית.

משיבה הגמרא: הדין "וכן" אינו מתייחס לעצם היכולת לחייב בגינה, כי אם לטיבם של הכתלים – במצב שבו ישנו חיוב, הדומה לכתלים הנזכרים בחצר. במילים אחרות – בגינה החיוב הוא על פי מנהג המקום – גזית וכדו', ובדומה לחצר שהחיוב בה הוא לאבנים אלו. בשונה מכך, ביחס לעצם חובת הבנייה שונה דין הגינה מדין החצר (בחצר קיימת אפשרות מילוט ובגינה לא).

ב. ת"ש: כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות!

נפל שאני.

הגמרא שואלת ממשנה ד', בה מפורש שמחייבים אדם לבנות כותל בחצר עד ארבע אמות. משמע שקיים מרחב שותפים בחצר המאפשר לאדם לחייב את חברו לבנות ביניהם כותל (קשה למ"ד גודא)!

תשובת הגמרא: "נפל שאני".³ הגמרא מבחינה בין כותל שכבר היה, לבין בנייה של כותל חדש. כאשר היה כבר כותל ביניהם, כבר נרקמה רקמת השותפות ביניהם, ואי אפשר להתכחש לקיומה. במצב שכזה, לא ניתנת לאדם הזכות להימלט מן האחריות המשותפת.

ודקארי לה מאי קארי לה?

הגמרא חוזרת וטוענת כנגד המקשן – וכי לא ברור הוא ההבדל שבין כותל חדש לבין כותל שנפל? וכיוון שברור הוא, אם כן יש כאן ראייה הפוכה. המשנה מתארת חובה לבניית כותל

³ **רש"י:** הייתה התחייבות לכותל. **קצות** – דווקא על ידי קניין. **תוס':** התרגלו להתנהגות מסוימת, וממילא הופך להיות היזק ראייה. **קשיים:**

1. להעמיד את הגמרא במציאות שבה הייתה התחייבות – אין לכך עוגן בלשונה.
2. הלשון היא "רצו", לא נזכר קניין. אזכורו הוא בלישנא השנייה ולא כאן.
3. התרגלות שהופכת להיזק – לא ברור ההקשר המושגי לטענה זו, שהרי היזק ראייה אינו מוגדר כהיזק!

במילים פשוטות: אם המושג מרחב השותפים לא נוכח כאן קשה: שהרי באופן בסיסי אדם אינו מחויב לבנות כותל, מדוע שהתרצותו הישנה תחייב אותו מכאן ולהבא?

שנפל, וניתן להסיק מכך שבכותל חדש עליו דובר בפתיחה של המשנה אי אפשר לחייב (וממילא יש כאן ראייה לעמדת הגודא).

תשובת הגמרא:

סיפא איצטריכא ליה: מד' אמות ולמעלה - אין מחייבין אותו⁴.

לא ניתן להביא מכאן ראייה לכך לעמדת הגודא. הסיבה: אפשר לומר שגם אם היזק ראייה שמיה היזק, ובכותל חדש אדם מחייב את חברו לבנות כותל, בכל אופן מדברת המשנה על כותל שנפל בהקשר להלכה נוספת המתחדשת בו, ועל פיה אם הכותל שנפל היה גבוה מארבע אמות, לא ניתן לחייב לשוב ולבנותו בגובהו הראשון (מעל ארבע אמות).

מה מקופל במחשבה שניתן לחייב אדם לבנות מעל ארבע אמות? מה מקופל בדחייתו של מחשבה זו? עמדת הגודא חידשה שקיים מצב בו אדם אינו מחויב למרחב השותפים, והיא תיארה מתג הפעלה שבעקבותיו הוא כבר חלק מן הסיפור. מתג ההפעלה בחצר – רצונו. כאשר אדם רוצה במחיצה, הוא מביע את שייכותו אל מרחב השותפים וממילא הוא מתחייב. המשנה הרביעית חידשה את דבר קיומו של **מתג הפעלה נוסף**: כותל קיים שנפל, וביחס אליו כבר הייתה קיימת שותפות חיה, שלא ניתן להתכחש אליה. סבורה הייתה הגמרא שמא במצב שבו היה כותל גבוה, יש בכוחה של מציאות זו לייצר מרחב שותפות המחויב לאיכויות גבוהות של פרטיות - בגובה של למעלה מארבע אמות. **תשובת הגמרא**: גם אם קיים מרחב של שותפות ביניהם ביחס לכותל הגבוה מארבע אמות, כאשר הכותל נפל – מרחב זה מתפוגג. הסיבה: חיוב המשנה הוא בארבע אמות – בהיבט של היזק ראייה, ואין חיוב ליותר מכך – גם כאשר מערכת היחסים שביניהם הושתתה בעבר על כך. המשמעות היא – בונים את הכותל באמצע – על פי כללי היזק ראייה, ולא יותר מכך⁵.

⁴ לשון המשנה: "כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ארבע אמות, בחזקת שנתן עד שיביא ראייה שלא נתן. מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו" (ד', ד).

⁵ משנה ובה הלכה נוספת ביחס לכותל גבוה: "מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו, סמך לו כותל אחר, אף על פי שלא נתן עליו את התקרה, מגלגלין עליו את הכל". פירושה של משנה זו הוא שעל אף אי היכולת לחייב אדם לבנות כותל למעלה מד' אמות, כאשר הוא משתמש ונהנה מכותל גבוה שנבנה בין שניהם, שימוש זה מתפרש ככניסה אל מרחב השותפות, והוא מחיל עליו שותפות מלאה בכותל הגבוה. שאלה מתבקשת: במה שונה סמיכת הכותל המייצרת חובת השתתפות, לבין מרחב שותפות שכבר היה קיים ביניהם (בכותל שנפל), שאין בכוחו לחייבו? נראה שכך היא התשובה: כותל שנפל הספיק ליצור מרחב של שותפות, וממילא קיים בו חיוב לכותל ד' אמות. לעומת זאת - למעלה מארבע אמות הוא גובה שהחכמים לא הגדירוהו כחובה. מעמדו דומה לבקעה, שהבסיס לחיוב בה הוא הבעה אישית לעמדתו. אם וכאשר יביע קורת רוח מקיומו של הכותל המסוים, בסמיכתו אליו כותל אחר - יתחייב, בדומה לבקעה – כאם יעמוד בה ויגדור את הרביעית, גם כן יתחייב על הכתלים כולם.

ג. ת"ש: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר⁶; ש"מ: היזק ראייה שמיה היזק!

היזקא דרבים שאני.

הגמרא מבקשת להביא ראיה לכך שהיזק ראייה בחצר מוגדר כהיזק - מן המשנה החמישית של הפרק. משנה זו מביאה הלכה על פיה בני החצר כופין אדם מן החצר לבנות בית שער ודלת לחצר. הלכה זו מושתתת על קיומו של מרחב שותפות הגורם לכך שהיזק ראייה שמיה היזק⁷. תשובת הגמרא: היזקא דרבים שאני. רש"י: היזק רבים חמור מהיזק יחיד. קושי: היזק הרבים אינו בהכרח חמור מהיזק היחיד. קיים צד שעל פיו דווקא שכן המשתמש באופן תדיר מגביל את השימוש בחצר, ואילו בני רשות הרבים, הסתכלותם בחצר היא אקראית, ואינם מזיקים כל כך⁸.

הבנה מוצעת: המונח 'היזק רבים' אינו מציין את זהות המזיקים, כי אם את המרחב בו מתקיים ההיזק. במשנה הראשונה מדובר בשני שכנים בחצר - אחד מול אחד, וביחס אליהם אומרת הגמרא שיכול האחד מהם לטעון שכל אחד מהם הוא לעצמו, ואין ביניהם יחסי שותפות. כאן, הדיון אינו על יחיד מול יחיד, אלא על יחיד מול רבים. 'היזק רבים' יתפרש כמצב שבו הרבים באים לחייב את היחיד על בסיס היותו חלק ממרחב השותפים הכולל. במצב זה הוא אינו יכול להימלט מן המחויבות, מכיוון שמרחב השותפים הוא עובדה ממשית שלא ניתן להתכחש לה (ביטוי מובהק לכך הוא בשימוש המשנה הרביעית בלשון "כופין", או בזהותו של היחיד הגר בעיר כאחד מ"בני העיר").

⁶ כך עולה מפירושו של רש"י: בית השער - שבונים כותל נגד השער עגול סביב ועושין באותו היקף פתח קטן מן הצד משום היזק ראיות בני רה"ר שלא יראו תוך החצר. היזקא דרבים - שכל בני רה"ר מסתכלין שם.

⁷ אין הכרח לומר שהחייב לבנות בית שער הוא על מנת לסלק את היזק הראיה, וניתן לראות את היזק הראיה כביטוי לקיומו של מרחב השותפים.

⁸ עיקרון זה מפורש בגמרא בדף ו', ע"ב "אמר אביי: שני בתים בשני צדי רשות הרבים - זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו, זה שלא כנגד זה ומעדיף. מאי איריא ברשות הרבים? אפילו רשות היחיד נמי! רשות הרבים איצטריכא ליה, מהו דתימא נימא ליה: סוף סוף הא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים, קמ"ל דא"ל: רבים - ביממא חזו לי, בליליא לא חזו לי, את בין ביממא בין בליליא חזית לי; א"נ, רבים - כי קאימנא חזו לי, כי יתיבנא לא חזו לי, את חזית לי בין כי קאימנא בין כי יתיבנא; רבים - כי מעיינו חזו לי, כי לא מעיינו לא חזו לי, את ממילא נמי חזית לי."

הגמרא מביאה שלוש סיבות שעל פיהן ישנה חומרה בהיזק היחיד שאינה קיימת בהיזק הרבים. שתי הטענות הראשונות מתייחסות להיקף הנזק ביחיד מבחינת הזמן ("בלילה"), או מבחינת המקום ("כי יתיבנא"). הטענה האחרונה מצביעה על חומרה מהותית הקיימת בהיזק יחיד ביחס להיזק הרבים.

ד. ודיחיד לא? ת"ש: אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה; הא יש בה כדי לזה וכדי לזה – חולקין, מאי לאו בכותל!
לא, במסיפס בעלמא.

הגמרא שואלת על הסובר שהיזק ראייה אינו היזק מן המשנה האחרונה של הפרק. משנה זו מתארת את זכותו של אדם לפרק את שותפותו עם חברו בחצר, אלא שהיא מתנה את הזכות לתבוע את פירוק השותפות בכך שלכל אחד מהם תהיה חצר של ארבע אמות. מכאן היא מדייקת שכאשר יש ארבע אמות לכל אחד, יכול האדם לחייב את חברו לבנות כותל של ארבע אמות. ממילא קשה על מי שסובר 'גודא'! תשובת הגמרא: יכולת הכפייה למי שסובר שמחיצה היא גודא היא לגדר העשויה במסיפס.

שאלות:

1. שאלת הגמרא לא ברורה. המשנה האחרונה מדברת על זכות האדם לפרק שותפות כאשר תישאר חצר בגודל ד' אמות לשני השותפים. משנה זו אינה מדברת כלל על מחיצה? יש להזכיר שהדיון כאן הוא למ"ד היזק ראייה לאו שמיה היזק, והוא לטעמו יאמר שגם אם יכול אדם לחייב את חברו לפרק את השותפות, הוא אינו יכול לחייבו לבנות עמו מחיצה ביניהם!
2. תשובת הגמרא שחולקים במסיפס גם כן אינה ברורה, שהרי מדובר על עמדת הגודא, ועד כה הבנו שלא ניתן לחייב לבנות מחיצה כלל! מניין צמח חיוב זה?

יש להתבונן במשנה האחרונה ולנסות להבין כיצד למדה ממנה הגמרא שאדם יכול לחייב את חברו לחלוק בחצר? "אין חולקין את החצר עד שיהיה ארבע אמות לכל אחד" - אם פירוק השותפות פוגע ביחיד, אין אפשרות לבצע אותו. ההיגיון בהלכה זו: פירוק השותפות אמור להיעשות ב- שותפות! אדם לא יכול להסתלק ולהשאיר אדמה חרוכה. יש כאן תהליך המתבצע בשותפות, תוך מחויבות לאי פגיעה ביחיד. ממשנה אחרונה זו מסיקה הגמרא שבעל המשנה סבור שקיים מרחב שותפות בחצר שבין שני שכנים, ובהתאם מתבקש שיהיה לכך ביטוי – בהיזק ראייה.

משיבה הגמרא: אכן יש היגיון לחייב בבניית מחיצה, אבל כזו שפותרת את בעיית היזק הראיה ברמה הבסיסית, ולא כותל כמנהג מדינה. משמעות הדברים: גם בחצר אדם יכול לחייב את חברו לפתור את בעיית היזק הראיה. ההבדל בין הלישנות: עמדת ה"פלוגתא" מדברת על כותל כמנהג מדינה, ואילו עמדת ה"גודא" מדברת על מסיפס.
כותל כמנהג מדינה פירושו מחויבות לשכונה, להיבט הסביבתי הרחב. מסיפס פירושו מחויבות שלא לפגוע בו, כפי שהיא קיימת עולה מן המחויבות לשיתוף בשעת הפירוק במשנה האחרונה.

ה. תא שמע: החלונות, בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן – ד' אמות⁹; ותני עלה: מלמעלה

– כדי שלא יציץ ויראה, מלמטן – כדי שלא יעמוד ויראה, מכנגדן – כדי שלא יאפילו!

בריייתא זו מדברת על כותל שאדם בונה ברשותו, ומגבילה את יכולתו לבנותו. ההגבלה – באופן שלא יוכל להציץ אל תוך חלון חברו. הגמרא מביאה מכאן קושיה על הסובר שהיזק ראייה אינו מוגדר כהיזק.

על כך יש להעיר: אם היינו באים להתייחס אל היזק ראייה במונחים של נזיקין, קשה להבין את פשר החיוב: אדם זה אינו מזיק בפועל לחברו. הדאגה היא שמא יציץ, ומה ניתן לומר לאדם הטוען שלעולם הוא לא יציץ? כיצד ניתן לאסור על אדם לבנות בשטחו שלו – שמא יעמוד במקום מסוים ויסתכל?

הגמרא תולה את חיובו להרחקת החלון בכך שהיזק ראייה שמיה היזק, ועל פי דברינו מדובר על דבר קיומו של מרחב השותפים. בצירוף זה תרגומו הוא למחויבות אל הביטחון האישי של אדם בביתו, לידיעה שהוא אינו תלוי ברצונו הטוב של מישהו שלא להציץ בחלון.

תשובת הגמרא:

הזיקא דבית שאני.

שוב עולה מכאן התמונה שעל פיה גם מי שסובר שהיזק ראייה לאו שמיה היזק אינו חולק על דבר קיומו של מושג זה, וביחס לבית, ששם הצורך בפרטיות הוא מובהק, לא ניתנה לו הפריבילגיה לבחור.

ו. תא שמע, דאמר רב נחמן אמר שמואל: נג הסמוך לחצר חברו – עושין לו מעקה גבוה ד'

אמות!

שאני התם, דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג: לדידי קביעה לי תשמישי, לדידך לא קביעה לך תשמישתך, ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע מינד.

שאלה זו היא השאלה האחרונה בסדרת השאלות, והיא מתייחסת לדברי האמוראים – רב נחמן בשם שמואל. לדברי רב נחמן אדם שיש לו גג, מחויב לבנות כותל בינו לבין חצירו של חברו, כחיוב אישי, בכדי שלא יזיק את חברו. הגמרא רואה בכך קושיה על הסובר שהיזק ראייה אינו

⁹ **רש"י החלונות** – אחד מבני השותפים הבונה כותל בחצר כנגד חלונותיו של חברו בין מלמעלה וכו' אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביה למעלה מהן ד"א כדמפרש ואזיל כדי שלא יסמוך על כותלו וישחה ויראה בחלונותיו של חברו. בין מלמטה – אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד"א כדי שלא יעמוד על עובי כותלו ויראה. ומכנגדן – צריך להרחיק את הכותל מן החלונות ד' אמות כדי שלא יאפילו. הזיקא דבית שאני – שאדם עושה בביתו דברי הצנע.

חשוב היזק: מדוע בעל הגג מחויב לבנות מעקה בכדי למנוע היזק ראייה לחצר, שעה שבעל החצר במשנה שלנו אינו מחויב לבנות מחיצה¹⁰?

בתשובתה מבחינה הגמרא בין שני המצבים. בבסיס ההבחנה: שימוש של בעל הגג בגגו אינו תדיר, עובדה המקשה על בעל החצר להצטנע מפניו.

יש לשים לב. אם נבין את דיון הגמרא כעוסק בשאלת המשקל שנתנו חכמים לחומרת היזק ראייה כגורם מחייב, אזי יש כאן פרדוקס. הסיבה לחיובו של בעל הגג הוא משום השימוש המועט שלו בגגו. שימוש מועט זה גורם לכך שהחיוב לבנות את הכותל מוטל עליו לבדו. אילו היה מרחיב את היקף הנזק, בשימוש בגגו, בהיקף המקביל לשימוש של בעל החצר, היה נפטר מחיוב, והיינו אומרים שבציור זה היזקו בראיה אינו היזק!

שוב ניתן לראות שהדיון אינו בהגדרת מעשה הראייה כמעשה נזק, אלא באחריות על מרחב השותפות. **חיוב זה אינו במונחים של נזיקין, אלא במונחים של הגיון סביבתי.** כיוון שאני לא יכול להתגונן ממך זוהי סיבה לבנייה. ההתייחסות היא למציאות הסביבתית שנוצרה כגורם מחייב, ולא לשימוש במקום כמגדיר מחויבות¹¹.

סיכום: הגמרא הביאה שש קושיות על הסובר שהיזק ראייה לאו שמיה היזק. קושיות אלו הן מחמש מקורות תנאיים וממקור אמוראי אחד. ככלל, בסוגיה זו מוסיף ומצטמצם הפער שבין שתי העמדות. כעת מתברר שפריווילגייט ההימלטות מן האחריות למרחב השותפים מיוחדת לחצר, והיא אינה קיימת במצבים אחרים במשנה. באלו - אין כל הבדל בין עמדת הגודא לבין עמדת הפלוגתא. עוד מחדשת הסוגיה שאף ביחס לחצר יכולת ההימלטות מן האחריות המשותפת היא מוגבלת. יכולת זו פוטרת את השכן מחובת בנייה של כותל כמנהג מדינה, אך היא אינה פוטרת אותו מחובת בניית מסיפס המונע באופן בסיסי את היזק הראייה.

¹⁰ כבר בשלב השאלה ניתן להבחין בהבדל הקיים בין המצבים: בחצר הנושא הוא בנייתו המשותפת של הכותל, ואילו כאן הנושא הוא בנייה של מעקה על ידי בעל הגג לבדו. פער זה יקבל משמעות בתשובת הגמרא, המצביעה על ייחודו של היזק שנגרם על ידי בעל הגג, יחד עם זאת, בשלב השאלה הוא אינו גורע מעוצמת השאלה.

¹¹ לבחון היתכנות של סברה: שימוש מועט, מגביל את הזכויות של בעל הגג על המרחב של החצר ומנגד – מרחיב את זכויותיו של בעל החצר (הרב חגי כהן).